

Xã luận

QUÁN TRIỆT QUAN ĐIỂM LÀM CHỦ TẬP THỂ CỦA ĐẢNG TA TRONG MỌI HOẠT ĐỘNG CỦA XÃ HỘI HỌC NÔNG THÔN

“Làm chủ tập thể là mục đích của chủ nghĩa xã hội đồng thời là một động lực rất to lớn để xây dựng chủ nghĩa xã hội. Vì vậy trong xây dựng, cải tạo và quản lý kinh tế, văn hóa, kế hoạch hóa nền kinh tế quốc dân, phải quán triệt quan điểm làm chủ tập thể”.

LÊ DUẬN

Tạp chí *Xã hội học* dành riêng số này cho việc bước đầu tìm hiểu những vấn đề *xây dựng nông thôn mới* ở Việt Nam hiện nay.

Ngay từ buổi đầu, Đảng ta đã đặt vấn đề nông dân và nông thôn Việt Nam như một trong những vấn đề lớn nhất trong sự nghiệp cách mạng. Văn kiện của các đại hội của Đảng cũng như những lời phát biểu thường xuyên của Hồ Chủ tịch và các đồng chí lãnh đạo Đảng đã từ phân tích đặc điểm của xã hội Việt Nam, nêu lên chỗ mạnh, chỗ yếu của người nông dân Việt Nam, đề ra những phương hướng đúng đắn để động viên, giáo dục và tổ chức nông dân, thường xuyên củng cố khối liên minh công nông, đoàn kết công nhân và nông dân thành lực lượng quyết định của sự nghiệp cách mạng.

Dưới sự lãnh đạo của Đảng, giai cấp nông dân Việt Nam đã chiến đấu hy sinh, lao động quên mình góp phần to lớn vào thắng lợi của cách mạng tháng 8, vào chiến thắng Điện Biên Phủ, vào sự nghiệp giải phóng miền Nam, và đưa cả nước đi lên chủ nghĩa xã hội.

Ngày nay, giai cấp công nhân tập thể dưới sự lãnh đạo của Đảng đang thể hiện tinh thần tích cực và sáng tạo trong việc phát triển nông nghiệp và xây dựng nông thôn xã hội chủ nghĩa.

Dưới ánh sáng của các Nghị quyết của Đảng về nông nghiệp và về nông thôn, xã hội học xác định nhiệm vụ quang vinh của mình là đi sâu tìm hiểu tình hình thực tế của nông thôn hiện nay, nêu lên những điểm thành công và những hiện tượng thiếu sót, góp phần thực hiện thắng lợi những đường lối sáng tạo của Đảng ta trong lĩnh vực này.

Xã hội học nông thôn đang là một bộ môn quan trọng trong khoa học xã hội học.

Xã hội học các nước xã hội chủ nghĩa tìm hiểu những chuyển biến to lớn đang diễn ra trong nông thôn, phát hiện và kiến nghị những biện pháp khoa học nhất nhằm rút ngắn khoảng cách giữa nông thôn xã hội chủ nghĩa và đô thị xã hội chủ nghĩa.

Xã hội học các nước tư bản đã được nhà nước tư sản cung cấp rất nhiều tiền của để đi vào nghiên cứu nông thôn, duy trì nông thôn như một môi trường cung cấp lương thực, nguyên liệu phục vụ cho lợi nhuận của giai cấp tư sản.

Tại các nước đang phát triển, xã hội học đang được đẩy mạnh từ hai phía, xã hội học tư sản và xã hội học xã hội chủ nghĩa. Cuộc đấu tranh đang diễn ra giữa hai hệ thống xã hội học nhằm chứng minh xu hướng phát triển của những nước này theo con đường nào, tư bản chủ nghĩa hay xã hội chủ nghĩa?

Xã hội học Việt Nam đi vào nông thôn nhằm tìm hiểu và phân tích những biến đổi cực kỳ phong phú đang diễn ra ở nông thôn trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội, nhất là ở chặng đường đầu tiên này. Các mặt phong phú của đời sống nông thôn hiện nay đang khiến cho những người đi vào nông thôn không dễ dàng có những nhận định đúng đắn và thống nhất.

Xã hội học đi vào nông thôn với những ưu thế của khoa học này là vận dụng những phương pháp chính xác và có hiệu quả nhất để phát hiện tình hình. Tuy nhiên, phát hiện tình hình chưa đủ để rút ra những kết luận chính xác nếu như không được soi đường bằng một hệ thống tư tưởng chính xác mà Đảng đã đưa lại cho chúng ta.

Giới xã hội học Việt Nam đi vào nông thôn trước hết phải học tập toàn bộ Nghị quyết và văn kiện của Đảng về nông thôn. Điều quan trọng bậc nhất là nắm sợi chỉ đỏ đang dắt dẫn chúng ta trên con đường xây dựng chủ nghĩa xã hội tiến tới tương lai rực rỡ của đất nước. Sợi chỉ đỏ đó chính là *quan điểm làm chủ tập thể của Đảng*.

Quan điểm làm chủ tập thể là cốt lõi của đường lối xây dựng chủ nghĩa xã hội của chúng ta, là ánh sáng soi đường cho chúng ta đi tìm hiểu nông thôn Việt Nam cũng như tìm hiểu mọi vấn đề của đất nước.

Xây dựng nông thôn mới là xây dựng nông thôn làm chủ tập thể của giai cấp nông dân tập thể. Xã hội học có trách nhiệm đi sâu tìm hiểu tình hình nông dân đang tiến tới làm chủ toàn bộ nông thôn như thế nào: từ sản xuất đến phân phối, từ xây dựng đời sống của làng xã đến đời sống của mỗi gia đình, từ nâng cao trình độ văn hóa của mỗi cá nhân đến thay đổi bộ mặt của toàn bộ đất nước.

*

* *

Từ quan điểm làm chủ tập thể của Đảng, xã hội học đi vào nông thôn trước hết phải nắm được những vấn đề quan trọng bậc nhất mà Đảng đang quan tâm.

Trước hết là vấn đề xây dựng huyện, Nghị quyết Đại hội toàn quốc lần thứ IV và thứ V của Đảng ta đã nhấn mạnh tầm quan trọng có tính chiến lược của việc xây dựng huyện và tăng cường cấp huyện đối với việc thực hiện đường lối xây dựng nền kinh tế nước ta trong chặng đường đầu tiên của quá trình công nghiệp hóa xã hội chủ nghĩa. Phát triển nông nghiệp và xây dựng nông thôn mới phải gắn liền với việc xây dựng huyện và tăng cường cấp huyện. Chỉ có như thế mới khai thác được các tiềm năng và thế mạnh của địa phương, mới thực hiện được có hiệu quả sự kết hợp nông nghiệp và công nghiệp, sản xuất và phân phối lưu thông, kinh tế và đời sống theo phương hướng đã nêu trong các Nghị quyết của Đảng. Thực hiện các Nghị quyết

của Đảng, nhiều huyện đã bước đầu tạo ra được những chuyển biến mới trong nhiệm vụ phát triển kinh tế, xã hội ở địa phương. Những thuận lợi đang được phát huy, những khó khăn đang được khắc phục, những kinh nghiệm mới ở nơi này và nơi khác đang là những đối tượng phong phú cho nghiên cứu xã hội học. Kết hợp xây dựng *cơ cấu kinh tế nông - công nghiệp huyện* với việc củng cố các *hợp tác xã sản xuất nông nghiệp* là nhiệm vụ hàng đầu đang tác động ngược lại cơ chế quản lý của cấp huyện và không ngừng hoàn thiện cơ chế ấy. Xã hội học không thể một lúc đi vào toàn bộ những vấn đề trên, nhưng lại không một phút nào rời bỏ phương hướng cơ bản và lâu dài này của Đảng khi tìm hiểu và suy nghĩ về mọi vấn đề của nông thôn hiện nay.

Vấn đề nổi lên ở nông thôn hiện nay là cơ chế khoán sản phẩm trong hợp tác xã. Chỉ thị số 100 của Ban Bí thư trên cơ sở tổng kết những kinh nghiệm sáng tạo của quần chúng đã khẳng định phương pháp khoán mới, gọi là khoán sản phẩm đến nhóm lao động và người lao động. Qua mấy năm thực hiện phương pháp khoán mới này, nông thôn Việt Nam đã có những biến đổi rõ rệt. Với cơ chế khoán mới, nông dân phấn khởi sản xuất, hăng say lao động, đất đai được đo đạc lại và sử dụng tốt hơn, sản xuất được phát triển, đời sống được bước đầu cải thiện. Tuy nhiên, trong việc thực hiện cơ chế khoán, bên cạnh những thành công rõ rệt chứng minh tính chất đúng đắn của đường lối Đảng còn có rất nhiều khuyết điểm cần được khắc phục, còn nhiều vấn đề phức tạp cần được giải quyết.

Cách đây hai năm, đồng chí Lê Đức Thọ Ủy viên Bộ Chính trị, sau khi đi tìm hiểu và nghiên cứu tình hình quản lý hợp tác xã nông nghiệp đã phát biểu những ý kiến rất sâu sắc về mặt lý luận và thực tiễn chung quanh vấn đề *phát huy nhân tố mới, hoàn chỉnh chế độ quản lý mới trong các hợp tác xã nông nghiệp*. Từ đó đến nay, bao nhiêu biến đổi mới đã diễn ra hết sức phong phú ở nông thôn. Trong tình hình này, trong hàng ngũ cán bộ, giữa các ban chủ nhiệm hợp tác xã và trong nội bộ nông dân không phải đã có sự thống nhất tuyệt đối về việc đánh giá kết quả, về cách thức làm ăn, về phương hướng phấn đấu. Tuy nhiên, mọi vấn đề nêu lên hầu như đã được đề cập trong bài nói quan trọng của đồng chí Lê Đức Thọ.

Bài nói này tiếp tục được coi như ánh sáng, chỉ dẫn cho giới xã hội học đi vào những vấn đề phức tạp của nông thôn hiện nay.

*

* *

Đồng chí Lê Đức Thọ, ngay từ ngày đó đã nhắc nhở: “Khoán mới cũng có nhiều khuyết điểm trong tổ chức thực hiện và vì mới được áp dụng cho nên chưa hoàn chỉnh. Điều đó là đã hiểu. Ta có thể kể ra, nhiều khuyết điểm trong quá trình thực hiện khoán mới ở nơi này, nơi khác, có nơi nghiêm trọng”⁽¹⁾.

Cơ chế khoán mới đã bước đầu khắc phục sự trì trệ của sản xuất, sự thiếu phấn khởi của người lao động, huy động được tới mức tối đa tiềm năng của lao động và đất đai. Từ tình hình đó, khoán tạo ra những điều kiện thuận lợi để từng bước hoàn

¹ Lê Đức Thọ: *Phát huy nhân tố mới, hoàn chỉnh chế độ quản lý mới trong các hợp tác xã nông nghiệp*, Báo Nhân dân, ngày 4 - 9 - 1982.

thiện quan hệ sản xuất mới, phát triển lực lượng sản xuất, thay đổi dần bộ mặt xã hội và văn hóa của nông thôn.

Đồng chí Lê Đức Thọ nói: “Phải phát triển sản xuất, nhưng phải chăm lo củng cố quan hệ sản xuất mới, phải nắm chắc tư liệu sản xuất, quản lý và phân phối đúng nguyên tắc. Việc củng cố quan hệ sản xuất mới có nhiều mặt, nhưng làm cho sản xuất của hợp tác xã phát triển, đời sống xã viên không ngừng cải thiện là mặt quan trọng nhất làm cho hợp tác xã gắn với toàn xã hội, xã viên gắn với hợp tác xã”⁽¹⁾.

Nếu như không nắm vững tinh thần trên đây, nếu như hợp tác xã không phát huy vai trò tập thể của mình, bảo đảm năm khâu cho xã viên, gắn bó lợi ích của xã viên với lợi ích của hợp tác xã và nhà nước, nếu như không làm cho xã viên quan tâm đến lợi ích chung của tập thể mà chỉ lo đến lợi ích riêng của gia đình, không làm cho xã viên tích cực tham gia đại hội và hội nghị xã viên để bàn về công việc chung thì quan hệ sản xuất như không thể củng cố và hoàn thiện.

Đồng chí Lê Đức Thọ cũng nhấn mạnh: “Nói đến sản xuất nông nghiệp mà không nói đến việc tăng cường đầu tư, áp dụng tiến bộ kỹ thuật, thì sản xuất không thể tăng nhanh và không ngừng vì đó là vấn đề then chốt và căn bản nhất... Đi công tác lần này tôi thấy, ở một số nơi khoán sản phẩm, có điều kiện, vẫn sử dụng tốt lực lượng cơ giới và những cơ sở vật chất kỹ thuật, nhưng cũng có nhiều nơi, nhiều cơ sở vật chất - kỹ thuật đã được xây dựng, không được sử dụng, bỏ hỏng, hoặc cũng có nơi không muốn thuê máy kéo vì có nhiều phiền phức nên xã viên muốn tự cày bừa lấy để thu nhập sản phẩm vượt khoán nhiều hơn”⁽²⁾.

Cuộc điều tra gần đây của Viện Xã hội học về công cụ lao động đã cho thấy ở một số nơi công cụ hiện đại và cải tiến có nhiều hướng giảm sút, công cụ thô sơ đang được phát triển. Đây là hiện tượng mà cấp huyện cũng như ban chủ nhiệm hợp tác xã cần quan tâm đến xu hướng thụt lùi tạm thời đó và thực hiện điều mà đồng chí Lê Đức Thọ đã nhắc nhở: “Tiếp tục từng bước xây dựng cơ sở vật chất - kỹ thuật cho nông nghiệp, từng bước hiện đại hóa nền nông nghiệp”⁽³⁾.

Đồng chí Lê Đức Thọ nói: “Đổi mới công tác quản lý là để thúc đẩy sản xuất phát triển nhưng cũng là để xây dựng nông thôn mới, con người xã viên mới... Trước đây chúng ta có phần coi nhẹ chính sách khuyến khích bằng vật chất, thế là không đúng. Nhưng bây giờ lại đề phòng coi nhẹ công tác giáo dục chính trị và tư tưởng, coi khuyến khích vật chất là tất cả chỉ chú ý lợi ích cá nhân, coi nhẹ lợi ích nhà nước và tập thể”⁽⁴⁾.

Việc điều tra gần đây của Viện Xã hội học về thái độ của nông dân đối với hệ thống các giá trị tinh thần đã cho thấy: những giá trị cũ và giá trị mới còn đang xen kẽ nhau để tác động vào nông dân, nhưng bảng giá trị mới đã dần dần rõ nét: đó là bảng giá trị đặt trên cơ sở của chế độ làm chủ tập thể, *lấy lao động, tình thương và lẽ phải làm lẽ sống*.

Về việc học tập ở nông thôn hiện nay, có tình hình là một số gia đình thuần túy nông nghiệp cho con cái nghỉ học. Tình hình này có thể có nguyên nhân là các gia đình hiện nay rất cần sức lao động để phấn đấu tăng năng suất lúa và vượt khoán. Nhưng mặt khác, cũng cần xem xét việc thực hiện chính sách cải cách giáo dục của

^{1, 2, 3, 4} Lê Đức Thọ: Bài đã dẫn.

Đảng đã thực quán triệt trong nội dung và chương trình giảng dạy ở nông thôn hiện nay chưa? Người nông dân học đến phổ thông cơ sở và phổ thông trung học đã vận dụng kiến thức của mình được bao nhiêu trong việc áp dụng kỹ thuật, cải tiến lối làm ăn, xây dựng bộ mặt mới của nông thôn, tham gia đời sống văn hóa và không ngừng phát triển bản thân mình? Chúng tôi nghĩ rằng ngành giáo dục có thể điều tra kỹ hơn về tình hình trên đây để hoàn thiện nội dung và phương hướng giáo dục cho phù hợp hơn nữa với yêu cầu cải cách giáo dục của Đảng.

Cuối cùng, một vấn đề quan trọng đặc biệt đang đặt ra ở nông thôn hiện nay là việc sinh đẻ có kế hoạch. Giảm tỷ lệ sinh đẻ hiện nay đang là một mục tiêu cực kỳ quan trọng của Đảng và Nhà nước. Nếu việc phát triển lương thực không đi đôi với việc giảm sinh đẻ thì đất nước ta sẽ gặp rất nhiều khó khăn không thể giải quyết. Nếu thế giới dự đoán rằng dân số thế giới sẽ tăng lên trên 6 tỷ vào năm 2.000 so với con số trên 4 tỷ hiện nay thì mức sinh đẻ của Việt Nam, theo tỷ lệ trung bình của thế giới sẽ tăng lên gần 90 triệu. Không sức mạnh kỳ diệu nào trên lãnh vực sản xuất có thể bảo đảm nâng cao đời sống với số dân đông đảo như thế.

Cuộc điều tra chỉ mới ở một xã Thái Bình cho thấy những cặp vợ chồng thôi sinh đẻ, đã đẻ với mức trung bình là 6 hoặc 7 con. Bộ Y tế đã hoạt động ráo riết nhưng ở đây 50% phụ nữ đã đặt vòng lại tháo vòng ra để đẻ con. Quy luật sinh đẻ là một quy luật xã hội. Các ngành khoa học xã hội phải nghiên cứu quy luật này ở Việt Nam để kiến nghị những biện pháp thích hợp nhất.

*

* *

Trên đây là một số vấn đề mà giới xã hội học đang đặc biệt quan tâm và tiếp tục điều tra nghiên cứu nhằm thiết thực phục vụ chính sách nông nghiệp và chính sách nông thôn của Đảng.

Kết thúc bài nói chuyện quan trọng của mình, đồng chí Lê Đức Thọ đã nói: “Đường lối của Đảng đã được xác định. Nhưng phải cụ thể hóa. “Cách mạng là sáng tạo, chân lý là cụ thể”. Như đồng chí Lê Duẩn thường nói. Và trong lĩnh vực cụ thể thì lại không diễn ra trên bàn giấy, trên các trang sách, mà lại diễn ra trong cuộc sống lao động sản xuất hàng ngày của hàng triệu quần chúng ở cơ sở. Cho nên phải lắng nghe ý kiến quần chúng, lắng nghe những ý kiến “thuận tai”, cũng như những ý kiến “trái tai”, tổng kết những sáng kiến của quần chúng để bổ sung chính sách.

Tình hình đang khó khăn. Những khó khăn thường là những vấn đề cụ thể, và những vấn đề cụ thể lại phải được xem xét và đánh giá nó trong thực tiễn đầy sinh động và dưới ánh sáng đường lối của Đảng. Sáng kiến về khoán sản phẩm càng làm cho chúng ta tin tưởng một chân lý mà Lênin thường nhắc chúng ta: quần chúng luôn luôn sáng tạo.

Để biến Nghị quyết Đại hội lần thứ V của Đảng thành hiện thực, “cụ thể và hành động” phải là khẩu hiệu của chúng ta “Cuộc sống đòi hỏi ta không được quan liêu, sáo rỗng” (1).

¹ Lê Đức Thọ: Bài đã dẫn.

Gắn liền lý luận với thực tiễn, bám sát đời sống thực tế của xã hội để cụ thể hóa đường lối của Đảng và góp phần không ngừng hoàn thiện đường lối ấy đó là phương châm hành động có ý nghĩa truyền thống của Đảng ta từ trước tới nay.

Đại hội lần thứ V của Đảng nhấn mạnh khuyết điểm chung của chúng ta là không cụ thể hóa được đường lối đúng đắn của Đảng trong các lĩnh vực hoạt động, Đảng đòi hỏi cán bộ phải đi xuống thực tế, phải nắm vấn đề thực tế một cách khoa học nhất để có những thông tin chính xác về mọi mặt.

Việc thành lập Viện Xã hội học cũng là một phương tiện nhằm thực hiện tư tưởng trên đây của Đảng. Nông thôn của chúng ta đang là một lãnh vực hết sức phong phú về mọi mặt lý luận và thực tiễn, về kinh tế và xã hội, về chính trị và tư tưởng, về tổ chức và quản lý. Chỉ ngồi ở nhà đọc sách, mà bàn luận về nông thôn là một việc hết sức viễn vông và ảo tưởng.

Dưới ánh sáng của Đảng, Viện Xã hội học đã tiến hành nhiều cuộc điều tra thực tế với một đội ngũ trên dưới 50 cán bộ đi tìm hiểu ở nông thôn Hà Bắc, Thái Bình, Hà Nam Ninh, bước đầu phản ánh một số tình hình cụ thể mở đầu cho việc từng bước đi sâu vào mọi vấn đề phức tạp của nông thôn.

Được sự giúp đỡ và động viên của Ban Nông nghiệp Trung ương và Bộ Nông nghiệp của Nhà nước, Viện sẽ triển khai công tác điều tra của mình, không chỉ ở đồng bằng Bắc bộ mà còn ở đồng bằng sông Cửu long ở ba tỉnh Tây Nguyên ở các tỉnh miền núi, ở các tỉnh ven biển.

Trong những ngày này, được sự công tác, và chỉ đạo của Ban Nông nghiệp Trung ương, Viện Xã hội học đang đi tìm hiểu tại Hà Bắc, Hà Sơn Bình và nông thôn Hà Nội.

Tạp chí Xã hội học mong sẽ có dịp công bố những kết quả đó để cùng đông đảo độc giả trao đổi ý kiến về lãnh vực hết sức quan trọng này của đất nước ta.